

The Right of Children and Teenagers to Access the Internet and Virtual Space, Emphasizing the Violation of Their Rights in Education

Mohammad Hossein Faraji ¹, Fakhroddin Aboueieh ^{2*}, Ahmadreza Behniafar ³

1 PhD student, Department of Public Law, Damghan Branch, Islamic Azad University, Damghan, Iran.

2 Assistant Professor, Department of Law, Damghan Branch, Islamic Azad University, Damghan, Iran.

3 Associate Professor, Department of Law, Damghan Branch, Islamic Azad University, Damghan, Iran.

* Corresponding author: f.alboyeh.dr@gmail.com

Received: 2024-04-14

Accepted: 2024-06-11

Abstract

The newest and biggest legal challenge facing the virtual space is the type of facing people's right to access this space. With the presence of many children in this space, the possibility of these people becoming victims increases, and on the other hand, in some cases, these children commit crimes with damages that are almost impossible to cause by them in traditional crimes, so the legislator must first Examine the access of children and teenagers to cyber space. In this research, the violation of the rights of children and teenagers as a result of their access to cyberspace will be discussed with emphasis on the violation of their rights in education, and this question will be considered that the right of access of children and teenagers to cyberspace causes the violation of their rights. ? The results of the research show that violation of the right to health, violation of the right to education, and violation of the right to privacy will be among the effects of children's unrestricted access to the Internet and virtual space.

Keywords: Internet access, Children and teenagers, Violation of rights, Right to education

© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Aboueieh, F & et al. (2024). The Right of Children and Teenagers to Access the Internet and Virtual Space, Emphasizing the Violation of Their Rights in Education. *JNACE*, 6(1): 33-46.

حق دسترسی کودکان و نوجوانان به اینترنت و فضای مجازی با تأکید بر تضييع حقوق آنان در آموزش

محمدحسین فرجی^۱، فخرالدین ابوییه^{۲*}، احمدرضا بهنیاافر^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه حقوق عمومی، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران
^۲ استادیار، گروه حقوق، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران.
^۳ دانشیار، گروه حقوق، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران.
 * نویسنده مسئول: f.alboyeh.dr@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۲۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۶

چکیده

جدیدترین و بزرگ‌ترین چالش حقوقی در مواجهه با فضای مجازی، نوع مواجهه با حق افراد به دسترسی به این فضا است. با حضور کثیری از کودکان در این فضا، امکان بزه‌دیدگی این افراد بالا می‌رود و از سوی دیگر در برخی موارد همین کودکان جرمی را با خسارت‌هایی که امکان ایجاد آن توسط آنها در جرائم سنتی نزدیک به محال است به وجود می‌آورند، لذا قانون‌گذار باید اولاً حق دسترسی کودکان و نوجوانان را به فضای مجازی مورد بررسی قرار دهد. در این پژوهش به تضييع حقوق کودکان و نوجوانان در اثر دسترسی آنها به فضای مجازی با تأکید بر تضييع حقوق آنان در آموزش پرداخته خواهد شد و این پرسش مد نظر خواهد بود که حق دسترسی کودکان و نوجوانان به فضای مجازی موجب تضييع چه حقوقی از آنها می‌شود؟ نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تضييع حق بر سلامت، تضييع حق بر آموزش و تضييع حق بر حریم خصوصی از جمله آثار دسترسی بدون محدودیت کودکان به اینترنت و فضای مجازی خواهد بود.

واژگان کلیدی: دسترسی به اینترنت، کودکان و نوجوانان، تضييع حقوق، حق آموزش

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شیوه استناد به این مقاله: ابوییه، فخرالدین و همکاران (۱۴۰۳) حق دسترسی کودکان و نوجوانان به اینترنت و فضای مجازی با تأکید بر تضييع حقوق آنان در آموزش. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۶(۱): ۳۳-۴۶

مقدمه

عاطفی و روانی و همچنین محدودیت‌های حقوقی و قانونی به حمایت خاص و همچنین مستقل در زمینه‌های مختلف حقوقی نیازمند هستند. کودکان اگرچه ذی‌حق هستند اما در اهلیت استیفا از حقوق خود با محدودیت‌های قانونی روبه‌رو می‌شوند که تا قبل از رسیدن به سن قانونی این وضعیت ادامه دارد و در این مدت استیفاي حقوق به وسیله والدین و قیم قانونی و حسب مورد وصی، محقق می‌گردد. از این رو توجه به موضوع حق

یکی از مهم‌ترین حمایت‌های ویژه در اسناد حقوق بشر، در نظر گرفتن حقوق کودکان و حمایت از آنان است. فضای مجازی به عنوان یکی از مهم‌ترین فضاهایی که کودکان و نوجوانان در تماس با آن قرار دارند، نقش مهمی را در رشد و اجتماعی شدن آنان ایفا می‌نماید. کودکان به منزله‌ی بخش عظیم و قابل توجهی از جوامع و به دلیل عوامل متعددی چون سن، مسائل

ناممکن تلقی و از نظر اجرای مفاد و سایر آثار در حکم اسناد معتبر و قابل استناد در مراجع قضائی و حقوقی تلقی نمی‌شوند.

مفاسد فضای مجازی برای کودکان و نوجوانان

در این بخش که خود مشتمل بر دو مبحث است به مفاسد فضای مجازی برای کودکان از قبیل آثار و آسیب‌های روانی فضای مجازی و آثار و آسیب‌های اجتماعی- فرهنگی-سیاسی- فضای مجازی پرداخته خواهد شد.

آثار و آسیب‌های روانی فضای مجازی

در مبحث ذیل که مشتمل بر چهار گفتار است، به مواردی همچون اعتیاد مجازی، بحران هویت، انحرافات جنسی و سوء استفاده جنسی پرداخته می‌شود.

الف) اعتیاد مجازی^۱

اعتیاد مجازی، استفاده بیش از حد از فضای مجازی یا شبکه‌های اجتماعی است تا آنجا که بدون استفاده از آن فرد احساس کمبود می‌کند و روابط او با محیط متأثر از استفاده مکرر فرد از این فضا شده و از حالت طبیعی خود خارج می‌شود (جاهد، ۱۳۸۷: ۱۷۴). این اختلال روانی در کشورهایی که استفاده از اینترنت آسان و ارزان است بسیار دچار چالش بوده و تا آنجا که نهادهای مختلف را درگیر کرده است. در کشوری مثل آمریکا تعداد معتادان به اینترنت از سایر معتادان بیشتر است. تا جایی که برخی معتادان ۱۸ ساعت از وقت روزانه خود را در اینترنت صرف می‌کنند. در آمریکا به قدری فاجعه بار است که کلیساهای پیشوایان مذهبی با فریادهای کمک خواهی زن و شوهر یا یکی از آنها، برای رهایی از این نوع اعتیاد مواجه هستند و مؤسسه‌های مشاوره‌ای مسیحی در حال تدوین مشاوره‌های اعتیاد به اینترنت می‌باشند (شیخاوندی، ۱۳۹۳: ۸۱). پیامدهای اعتیاد به اینترنت و نیز استفاده زیاد از فضای مجازی که در حد اعتیاد نباشد نتایج و پیامدهای زیان بخشی برای فرد و جامعه در پی داشته و آسیب‌های شدید جسمانی، مالی، خانوادگی، اجتماعی و روانی را به همراه دارد. یکی از پیامدهای فردی و اجتماعی اعتیاد و کار زیاد با فضای مجازی انزوا و کناره‌گیری اجتماعی است. Herbert Putnam هشتمین کتابدار کتابخانه ملی کنگره آمریکا (در سال ۱۹۹۱ میلادی) معتقد است^۲. در طی ۳۵ سال گذشته کاهش چشمگیری در ارتباطات اجتماعی افراد در آمریکا رخ داده است. مردم کمتر به کلیسا می‌روند، مهمانی شام کمتری دارند و کمتر به منظور اجتماعی دورهم جمع می‌شوند. این موضوع پیامدهای عمده‌ای برای جامعه و فرد دارد؛ زیرا وقتی کودکان و نوجوانان از نظر اجتماعی درگیر باشند،

دسترسی به فضای مجازی برای کودکان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر باید توجه داشت که اعمال محدودیت در فضای مجازی برای کودکان و نوجوانان باید با اصول دقیق و دقت نظر صورت بگیرد. چراکه ممکن است اعمال این محدودیت‌ها منجر به عدم بهره‌مندی کودکان و نوجوانان به شکل صحیح از اینترنت گردد. ضرورت توجه به چنین موضوعی از آنجایی می‌آید که تاکنون پژوهش مستقلی که موضوع حق دسترسی کودکان و نوجوانان به فضای مجازی را مورد مطالعه قرار داده باشد، صورت نگرفته است. در این پژوهش به تضييع حقوق کودکان و نوجوانان در اثر دسترسی آنها به فضای مجازی پرداخته خواهد شد و این پرسش مد نظر خواهد بود که حق دسترسی کودکان و نوجوانان به فضای مجازی موجب تضييع چه حقوقی از آنها می‌شود؟

پیشینه تحقیق

میرداماد اصفهانی (۱۳۹۹)، در کتابی، به موضوع «حق دسترسی به اینترنت در جهت احقاق حقوق بشر ماهوی و رویه‌ای» پرداخته است. وی در این کتاب بین حق بشری بودن اینترنت و ابزار تحقق حق بشری بودن آن تفکیک قائل شده و معتقد است که اینترنت هم از حقوق بشر است و هم ابزاری برای احقاق دیگر حقوق بشری به حساب می‌آید. بادامی (۱۳۹۹)، در کتابی با عنوان «کودکان آنلاین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در فضای مجازی، با تاکید بر لزوم قانون‌گذاری در این زمینه: چالش‌ها و راهکارها» با اذعان به حق کودک در دسترسی مناسب به فناوری ICT، بر حق امنیت کودک در استفاده از این فضا تمرکز دارد و در پی بررسی و ارائه راهکار برای تضمین امنیت کودک در استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات است. صفاری‌نیا (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای به «حق دسترسی کودکان به فضای مجازی از منظر حقوق داخلی و بین‌المللی (با تأکید بر نظریه تفسیری شماره ۲۵ کمیته حقوق کودک)» پرداخته است. وی نتیجه می‌گیرد که در ایران قوانین و مقرراتی از جمله سند صیانت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی تصویب شده است اما هنوز حمایت‌های بیشتری برای کودکان، همگام با اسناد بین‌المللی، ارائه نشده است. رزمی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر مؤلفه حق سلامت کودکان بر قابلیت استنادپذیری داده‌ها و سوابق الکترونیک پرداخته‌اند. این مطالعه نشان داده است که چنانچه داده‌ها و سوابق الکترونیک در فضای مجازی، مؤلفه حق سلامت کودکان را در مواردی از قبیل ارائه، دسترسی و جمع‌آوری داده‌ها، تبلیغ و حسن نیت، رعایت نکنند قابلیت استنادپذیری و اعتبار داده‌ها و سوابق الکترونیک

برای نسلی که در مقایسه با نسل قبل با محرک‌های فراوانی مواجه است (Currani, 2007: 200)

همچنین از طریق رسانه‌های جمعی، افراد، خط مفروضی میان فضای عمومی و خصوصی را تجدید سازمان می‌کنند و این امکانی است که جوانان فعالانه از آن استفاده می‌کنند. جوان، به خصوص در دوران بلوغ که مرحله شکل‌گیری هویت اوست و همواره به دنبال کشف ارزش‌ها و درونی کردن آنها می‌باشد. با اینترنت و حجم گسترده، حیرت‌انگیز و گوناگون اطلاعات مواجه می‌شود و ناچار که در این دنیای مجازی، هویت خویش را از طریق جستجو پیدا کند و بدینسان ممکن است برخی و شاید تعداد زیادی از نوجوانان راه را در اینترنت گم کنند و دوران هویت‌یابی خویش را بیش از پیش با بحران سپری کنند (Hick & et al, 2000: 199) از سوی دیگر گاهی برخی از ویژگی‌های شخصیتی مانند تحصیلات سن، محل سکونت و حتی جنسیت در اینترنت از بین می‌رود؛ به عنوان نمونه بسیاری از افرادی که در اتاق‌های چت مشغول گفتگو با یکدیگر می‌باشند با مشخصاتی غیرواقعی و از زبان شخصیتی دروغین که از خود ساخته‌اند و آن را به مخاطب یا ظاهر شده مخاطبان خود معرفی کرده‌اند صحبت می‌کنند و با این حال چه تأییراتی که همین شخصیت‌های ناشناس بر یکدیگر دارند (قبولی درافشان و همکاران، ۱۴۰۰). از جمله نتایج بحران هویت نیز کم‌رنگ شدن علایق کاربران به وطن خویش است، که نتایج خطرناکی چون خیانت به کشور و خودکم‌بینی و وابستگی فرهنگی و شخصیتی به کشورهای بیگانه خواهد بود یکی از ریشه‌های وقوع بزهکاری‌های امنیتی، وجود بحران هویت است که در بزهکاری‌های جاسوسی و خیانت به کشور بیشتر رخ می‌نماید.

ج) انحرافات جنسی

از جمله آثار مخرب بزهکاری‌های فضای مجازی به ویژه بزهکاری‌های مرتبط با محتوا به وجود آمدن انحرافات جنسی و اختلالات جنسی است. اینترنت به دلیل رویکرد آزاداندیشی در روابط جنسی از سوی گردانندگان اصلی آن (یعنی غرب و به ویژه آمریکا) و نگرش تجاری نسبت به مسائل جنسی موجب پدید آمدن پدیده کیفی به نام هرزه‌نگاری^۳ و هنر پلید شهوانی^۴ و رواج سرسام آور آن گردید که مرزهای اخلاقی را درهم می‌شکند و تهدیدی برای فرهنگ‌ها به ویژه فرهنگ‌های دینی چون فرهنگ اسلامی است. اصولاً، پورنوگرافی به عنوان نمایش تصویری و یا کلامی، رفتارهای جنسی است که با هدف ارضای خواسته‌های جنسی دیگران تعریف می‌شود. این گونه مطالب و تصاویر که در پی تحریک جنسی دیگران عرضه

سالمتر و خوشبخت‌تر زندگی می‌کنند. از دیگر پیامدهای اعتیاد اینترنتی، مشکلات خانوادگی و تأثیر آن بر خانواده و فرزندان است. امروزه اصطلاح کودکان اینترنتی برای همسران معتاد به اینترنت اطلاق می‌شود (عاملی، ۱۳۹۰: ۲۶). آمار نشان می‌دهد که اعتیاد به اینترنت ممکن است به فروپاشی خانواده و طلاق منجر شود. شاید باور کردن اینکه شخصی همسر خود را فقط به علت ارتباط با فرد دیگر در اینترنت ترک می‌کند برای کسانی که به اینترنت اعتیاد پیدا نکرده‌اند وحشتناک به نظر برسد؛ ولی این مسئله هر روز در دنیای اینترنت اتفاق می‌افتد و فساد و مشکلات بعدی آن دامنگیر فرزندان می‌شود.

دکتر Kimberly S. Young یکی از متخصصان و محققان مسائل اینترنت معتقد است: اگرچه زمان تنها عامل تعیین کننده در تعریف اعتیاد به اینترنت نیست، ولی عموماً معتادان بین ۴۰ تا ۸۰ درصد از وقت خود را با جلساتی که ممکن است هر کدام حتی تا ۲۰ ساعت طول بکشد، صرف می‌کنند و این کار باعث می‌شود تا اختلالاتی در میزان و زمان خواب کاربر به وجود آید. در موارد شدید، حتی قرص‌های کافئین برای تسهیل زمان طولانی تری در اینترنت بودن مصرف می‌شود. این اختلال، خستگی بیش از اندازه‌ای در بدن ایجاد می‌کند که کارکرد درسی و شغلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و ممکن است نظام ایمنی بدن را ضعف کند و فرد آسیب‌پذیری بیشتری به بیماری‌ها پیدا کند. افزون بر این، به علت عدم ورزش و حرکات مناسب مشکلات عصب‌های میچ و درد پشت چشم درد و مانند آن به وجود می‌آید (عاملی، ۱۳۹۰: ۲۶).

ب) بحران هویت

هویت، واجد سه عنصر است: شخصی، فرهنگی و اجتماعی، که هر یک در تکوین شخصیت فرد نقش مهمی را ایفا می‌کنند. در مقایسه‌ها مقایسه‌ها هویت شخصی، ویژگی بی‌همتای فرد را تشکیل می‌دهد و هویت اجتماعی در پیوند با گروه‌ها و اجتماعات مختلف قرار می‌گیرد (گیدنز، ۱۴۰۰: ۱۲۶). اینترنت صحنه فرهنگی و اجتماعی است که فرد خود را در موقعیت‌های متنوع نقش‌ها و سبک‌های زندگی قرار می‌دهد و این خود زمینه‌ای برای آسیب‌پذیری شخصیت کاربر و موجب چند شخصیتی شدن کاربر می‌شود (Currani, 2007: 200)

نوجوانان در این محیط از آسیب‌پذیری بیشتری برخوردارند، به ویژه در دورانی که هویت ایشان شکل می‌گیرد، این خطر پررنگتر می‌شود. با امکانات و گزینه‌های فراوانی که رسانه‌های عمومی از جمله اینترنت در اختیار جوانان می‌گذارند آنان دائماً با محرک‌های جدید و انواع مختلف رفتار آشنا می‌شوند. چنین فضایی هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می‌آفریند خصوصاً

می‌گردد، معمولاً به ارضای غیرطبیعی جنسی مراجعه کنندگان آن می‌انجامد.

نکته دیگر اینکه رجوع به اینترنت برای دسترسی به مطالب مستهجن^۵، صرفاً به افراد ناهنجار خلاصه نمی‌شود و حجم قابل توجهی از مراجعان را افراد طبیعی تشکیل می‌دهند. اصولاً اینترنت به جوی دامن زده که در سایه ویژگی‌های خاص خود به تدریج به شکل گیری ناهنجاری‌های جنسی در کاربران خود می‌انجامد و منشأ به وجود آمدن بسیاری از بزهکاری‌های فضای مجازی (به ویژه محتوایی) و مقدمه ای برای بزهکاری‌های جنسی می‌گردد. دلایل رجوع و اقبال کودکان و نوجوانان به این مطالب ذکر شده در عرصه اینترنت را می‌توان در این موارد خلاصه نمود:

۱- گمنامی مراجعان در اینترنت

ناشناخته ماندن مراجعان در عرصه اینترنت به نوعی اعتمادبه نفس در افراد را دامن می‌زند و این حالت نوعی رفتار غیر مسئولانه را در فرد شکل می‌دهد. مراجعان در چنین شرایطی است که به خود اجازه می‌دهند تا برخلاف رفتارهای طبیعی به راحتی از دسترس زوج اینترنتی خود دور شوند و یا بلافاصله به فرد دیگری روی آورند. حتی در چنین شرایطی، مردان به خود اجازه می‌دهند تا در خلوت خود به فکر داشتن تجربه جنسی با مردان هم بیندیشند. در چنین فضایی است که فرد بدون هیچگونه دردسری و به نحوی ناشناخته می‌تواند با مفاهیمی چون سکس گروهی، همجنس‌بازی، مبدل‌پوشی جنسی و غیره آشنا شود.

اصولاً در چنین فضایی است که فرد می‌تواند در معرفی خود هرگونه که می‌خواهد عمل کند و همین ویژگی، خود محرکی است تا کاربران اینترنتی به استفاده از هویت جعلی روی آورند و این را می‌توان از جمله ویژگی‌های فرهنگ فضای مجازی برشمرد، که این خود زمینه‌ای برای ارتکاب بزهکاری‌های فضای سایبر نیز هست.^۶

۲- سهولت دسترسی همگانی به مفاصل اخلاقی -

اقتصادی فضای مجازی

مطالب شهوانی و تصاویر sex به آسانی در دسترس همگان قرار دارند. عرضه گسترده این مطالب در شبکه‌های اجتماعی مانند اینستاگرام که در حال حاضر نیز در کشورمان ایران نه تنها فیلتر نیست بلکه در گوشی‌های هوشمند و اندروید جوانان نرم افزار آن نصب است T ایشان را به داشتن اولین تجربه در این حوزه تحریک می‌کند. یک کودک یا نوجوان کنجکاو به راحتی و دور از دیدگان خانواده و ناظران اجتماعی وارد این فضاها می‌شود و

اولین لذت‌های حرام و زودهنگام شهوت را تجربه می‌کند. چنین سهولتی است که بسیاری را به تجربه رفتارهای ناهنجاری جنسی نه در فضای فیزیکی، بلکه در فضای مجازی هدایت می‌کند. که نتیجه آن می‌شود خودارضایی نوجوانان که علاوه بر آنکه در شرع مقدس اسلام حرام است بلکه مضرات جسمی بسیاری از جمله: ضعیف شدن حافظه، کم‌بینی و جوش صورت را در پی دارد.^۷

۳- گریز از واقعیت

برخی مراجعه کنندگان به کانال‌های اجتماعی مبتذل فضای مجازی، تجربه داشتن نوعی لذت جنسی را دلیل اصلی رجوعشان معرفی می‌کنند. مطالعات نیز نشان می‌دهد که ارضای جنسی دلیل اولیه درگیر شدن فرد به رابطه جنسی مجازی است.^۸ اما از جمله پیامدهای این رفتار واقعیت‌گریزی و گسترش چنین تجربه‌ای است به عنوان مثال یک نوجوان دختر یا پسر تنها ناگهان در چنین فضایی، نوعی گریز عقلانی را تجربه کرده و شخصیت و هویت جدیدی را در چنین فضایی در خود شکل می‌دهد که خود منشأ به وجود آمدن رفتارهای ناهنجار و اباحه‌گری جنسی می‌گردد.

با اعتیاد به این مسائل، به ویژه به صورت مجازی^۹ افراد دچار امراض و انحرافات گوناگون جنسی می‌شوند، که نتیجه آن به خطر افتادن سلامت روانی و حتی جسمی خودشان خواهد بود. از جمله انحرافات جنسی ناشی از این فضا، اعتیاد جنسی، خود ارضایی (که در کاربران مطالب مستهجن شیوع زیادی دارد)، همجنس‌بازی و از بین رفتن حیای اخلاقی است. البته شیوع انحرافات جنسی از این قبیل، به ویژه با گسترش فضای مجازی و شیوع استفاده از آن در میان نوجوانان آثار مخرب اجتماعی نیز خواهد داشت که تا حدی بقای جامعه و نسل بشری را نیز به خطر خواهد انداخت.

۴- سوءاستفاده جنسی

از دیگر خطرات جدی اینترنت به عنوان منشأ بزهکاری‌های کودکان و نوجوانان در فضای مجازی سوء استفاده جنسی است، که در دوران کنونی بیشتر متوجه کودکان و نوجوانان است. کودکان و نوجوانان به خصوص در جوامع پیشرفته که استفاده از اینترنت در خانه و مدرسه برای آنان میسر است، خاصه از طریق شبکه‌های اجتماعی مانند واتس آپ و اینستاگرام مورد اغفال و سوء استفاده جنسی قرار می‌گیرند. گاه افرادی با ضبط تصاویر خصوصی و احياناً غیراخلاقی از طریق دوربین اینترنتی^{۱۰} و یا به دست آوردن اطلاعات و عکس‌های خصوصی بزه‌دیدگان آنان را وادار به پذیرش رابطه جنسی فیزیکی می‌کنند. و یا پس از

می‌گذاشت و بعد با این حرف‌ها مانند من جای پدر بزرگ شما هستم آنها را اغفال و بعد در ارتباط پیشروی می‌کرد تا جایی که کار به ارتباط جنسی می‌رسید. به گفته این بازپرس دادسرای ارشاد در برخی از موارد نیز قربانیان خود را در اماکن عمومی بسیار خلوت مثل کافه‌ها و قهوه‌خانه‌ها و در زمان‌هایی خاص که رفت و آمد در آنجا نبوده است، مجبور به نوع خاصی از معاشرت جنسی می‌کرد.

- آثار و آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی-سیاسی فضای مجازی

در این محث به آثار و آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی-سیاسی- فضای مجازی طی شش بخش به ترتیب اهمیت پرداخته می‌شود.

الف) تزلزل در ارکان خانواده و کاهش امنیت و آرامش

یکی از آثار بزهکاری‌های مربوط به محتوا همچون هرزه‌نگاری و ترویج مطالب مستهجن، تزلزل در روابط خانوادگی زناشویی است؛ چرا که از آثار هرزه‌نگاری اعتیاد جنسی است، که در جوامعی که اینترنت ارزان در اختیار افراد قرار دارد و فضای مجازی جنسی برای آنها پدیده نو و جذاب به شمار می‌رود، شیوع بسیاری دارد. در این موارد برخی از همسران خود شکایت دارند که به ایشان توجهی نمی‌کند و بیش از آنکه از بودن در کانون لذت ببرند وقتشان در اینترنت و فضای مجازی صرف لذت‌های خانواده و در کنار همسر منحرف جنسی می‌گردد. بخشی از عوامل طلاق در این قبیل کشورها اعتیاد به اینترنت به ویژه اعتیاد جنسی مجازی است. کسانی که به خاطر سودی کثیف رو به ترویج تجارت جنسی مجازی آورده‌اند و نهادهایی که بی تفاوت یا کم تفاوت از کنار این قبیل مسائل می‌گذرند، خواسته یا ناخواسته یکی از مهمترین گروه‌های اجتماعی؛ یعنی خانواده را رو به زوال می‌برند که بیشترین صدمه را کودکان طلاق می‌بینند (رجیبی‌پور، ۱۳۸۷: ۱۱۴). دیگر اعضای خانواده از کنار یکدیگر بودن کمتر لذت می‌برند و بیشتر وقت خود را صرف سرگرمی‌های رنگارنگ اما پلید در فضای مجازی می‌کنند. در نتیجه محبت، به عنوان رکن اصلی و اساسی خانواده روبه سستی می‌رود. فرزندان که در این محیط بار می‌آیند دچار انحراف اخلاقی شده و سلامت روانی آنان بین می‌رود از این روست که نتیجه داده‌های جنسی فضای مجازی به افزایش پدیده‌هایی، مثل فرزندان تک والدینی، همسرانی که تنها زندگی می‌کنند، بچه‌های نامشروع خواهد بود. بنابراین لزوم نظارت همه جانبه در فضای مجازی از سوی نهادهای مسئول و خانواده‌ها دو چندان می‌گردد (Bhavna, 2016: 96) وظیفه نهادهای

آشنایی از طریق چت با قرار گذاشتن و حضور فیزیکی دختران در محل، آنان را مورد تجاوز قرار می‌دهند. در مواردی با ارسال تصاویر مستهجن افراد به ویژه نوجوانان را ترغیب به برقراری رابطه نامشروع جنسی می‌کنند (هالدر و جیشانکار، ۱۳۹۳: ۱۴۴) بنابر مطالعاتی که در غرب در این زمینه انجام گرفته است، اغلب نوجوانانی که مورد اغفال و سوءاستفاده جنسی واقع می‌شوند، زیر ۱۸ سال سن دارند و در بیشتر موارد تصاویر تحریک‌کننده‌ای از طریق چت یا تلفن همراه برایشان ارسال، و سپس از آنها برای حضور فیزیکی در محل خاصی دعوت شده و بدین ترتیب فریب خورده و مورد تجاوز جنسی واقع می‌شوند (شیخاوندی، ۱۳۹۳: ۱۵۵). این مسئله در حال حاضر، به یکی از معضلات جدی در غرب مبدل شده است؛ چندان که غالب دانشمندان و سیاست‌گذاران به این امر بیش از پیش وقوف و توجه داشته‌اند و مقالات، کتاب‌ها و همایش‌های متعددی در ارتباط با آن برگزار کرده‌اند. برای مثال ده سال پس از تصویب کنوانسیون حقوق کودک توسط سازمان ملل در سال ۱۹۸۹م؛ یعنی در سال ۱۹۹۹ م گردهمایی جهانی تحت عنوان: کارشناسی برای حمایت کودکان در برابر سوء استفاده جنسی از طریق اینترنت برگزار گردید که منجر به صدور قطعنامه‌ای شد که در آن آمده است: هرچه اینترنت بیشتر توسعه پیدا کند، کودکان بیشتر در معرض محتویات خطرناک آن قرار خواهند گرفت. فعالیت‌های مجرمانه مربوط به فحش‌های کودکان و پورنوگرافی آنان که از طریق فضای مجازی مورد سوء استفاده واقع می‌شوند اکنون از مسائل اولویت‌دار به شمار می‌رود (Jaishankar, 2011: 266). اگر چه سودمندی‌های اینترنت از زبان‌های بالقوه آن بیشتر است، در عین حال نباید از شناخت خطرات آن، غفلت کرد. در صورتی که برای مقابله با این خطرات اقدامی صورت نگیرد تهدیدهای سنگین آن بر کودکان و نوجوانان باقی خواهد ماند و مانع از کاربرد صحیح اینترنت در آینده خواهند شد. که یکی از نمودهای آن که در روزهای اخیر رخ داد، مردی بود که به بهانه کار تحقیقاتی اقدام به فریب و تهدید دختران نوجوان و جوان می‌کرد، که با شکایت یکی از دختران دانشجو به دام افتاد. به گزارش روزنامه شرق پس از دستگیری این مرد که بیش از ۵۰ سال دارد، خانه‌اش مورد بررسی قرار گرفت و اسناد و مدارکی دال بر دیگر جرائم او نیز به دست آمد. قاضی شعبه ۶ دادسرای ارشاد تهران با اعلام خبر دستگیری این مرد که حدود ۵۷ سال دارد به خبرنگار گفت: این مرد با طرح این ادعا که نویسنده است و برای کتاب جدیدش به کار تحقیقی، نظرسنجی و مصاحبه نیاز دارد اقدام به اغفال دختران جوان می‌کرد. او با چرب‌زبانی و اغفال دختران به این بهانه که شما جوان و خوش فکر هستی و باید با شما مصاحبه کنم، با آنها قرار حضوری

فرهنگی نیز در فرهنگ‌سازی در جهت بهره‌برداری صحیح از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نیز بسیار مهم و تأثیرگذار است.

یکی از آثار بزهکاری‌هایی؛ از قبیل دسترسی غیرمجاز شنود و دریافت غیرمجاز، جعل داده‌ها، تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها، اختلال در سیستم، ممانعت از دستیابی، سرقت داده‌ها، کاهش امنیت شهروندان جامعه و به خطر افتادن حریم خصوصی ایشان است. شاید بعضی وقت‌ها در گفت و گوهای خصوصی چیزی را بگوییم که امید داشته باشیم شنوندگان آن را به فراموشی بسپارند یا چیزی را بنویسیم که بعدها از آن پشیمان گشته و امیدوار باشیم که خوانندگان نامه ما را در لابلای دیگر برگه‌ها گم کرده و از خاطر ببرند؛ ولی فناوری اطلاعات به همه این امکان را می‌دهد، که همه اطلاعات حال و گذشته را به گونه‌ای سامان‌مند بایگانی و ذخیره نموده و هر وقت که آن را لازم داشتند، فوراً بیابند یا اینکه آنقدر سخن و فیلم اشتباه و یا خصوصی کودک و نوجوان را سریع اشاعه دهند که دیگر فرصتی برای جبران نماند (حسن‌بیگی، ۱۳۹۷: ۱۰۰). در این جا است که حفظ و حراست از حریم خصوصی افراد خصوصاً نوجوانان که ممکن است آینده آنها را درگیر کند دوجندان می‌شود. چرا که اولاً امکان شنیدن محتوا برای همگان وجود دارد و ثانیاً هرگز داده پاک نمی‌شود و همواره با هر عملیات کپی و انتشار اینترنتی، بر حجم آنها اضافه می‌شود (حسن‌بیگی، ۱۳۹۷: ۱۰۰). امروزه حریم خصوصی کودکان و نوجوانان درگیر با فضای مجازی در معرض خطراتی است که قبل از فناوری اطلاعات هرگز وجود نداشت، همان طور که قبل از پیدایش فناوری الکترونیته هیچ کس در معرض خطر برق‌گرفتی نبود، حال باید مواظب بود که توسعه فناوری حریم خصوصی و آینده نوجوانان را به آتش نکشد. مقابله با بزهکاری‌های فضای مجازی و حفاظت دقیق از داده‌ها هم از طریق دولت و هم از طریق سازمان‌های خدمت‌رسان و هم از طریق خود افراد، در کاهش این موضوع بسیار مؤثر خواهد بود. در این زمینه کارشناسان استفاده از پروکسی^{۱۱}، نصب دیوار آتشین^{۱۲}، نصب ضد ویروس و ضد جاسوسی^{۱۳} اینترنت و کار فرهنگی را توصیه می‌کنند.

ب) کاهش علایق و ارزش‌های ملی نزد کاربرد

یکی از ویژگی‌های اینترنت جهانی بودن آن است، که با وجود فوایدی که دارد، اثرات مخربی نیز بر فرهنگ‌های ملی جوامع می‌گذارد؛ چرا که کاربران با استفاده از اینترنت ضمن این که با زبان انگلیسی حاکم بر آن درگیر هستند از زبان ملی خود که در کشور ایران فارسی است دور می‌شوند و استفاده از اصطلاحات

انگلیسی را مدرن بودن می‌دانند، به عنوان مثال در چت‌های اینترنتی، فارسی‌زبانان بیشتر از الفبای انگلیسی به جای الفبای فارسی استفاده می‌کنند (که یکی از دلایل آن کمبود نرم افزارهای قدرتمند فارسی) است. گسترش این کاربرد خود موجب تضعیف الفبای فارسی خواهد شد.

ج) تغییر هنجارها و تخریب فرهنگ

با توجه به تفاوت هنجارها از جامع‌ای نسبت به جامعه دیگر، امکانات الکترونیکی از جمله فضای مجازی تبادل و تأثیر فرهنگی را رونق می‌دهد. در این بین فرهنگ‌های ضعیف یا صاحبان فرهنگ‌های قدرتمند، اما کم‌تلاش متأثر از فرهنگ مهاجم قرار خواهند گرفت (میرداماد اصفهانی، ۱۳۹۹: ۷۸). فرهنگ اسلامی نیز در این تبادل گرچه فرهنگی با پشتوانه است، اما در صورتی که مسلمین در شناخت و شناساندن آن نکوشند در برابر فرهنگ مهاجم غرب دچار التقاط و تغییر خواهند شد.

د) ناامنی مالی و سرمایه‌گذاری

یکی از اساسی‌ترین باورهای مورد قبول اغلب جوامع، مالکیت بر اموال است. در فضای مجازی، با مطرح شدن مال الکترونیکی، که به شکل پول الکترونیکی، داده‌ها و اسناد با ارزش است، لزوم حفظ امنیت مالی و مراقبت از آن بر عهده دولت خواهد بود. از این رو یکی از آثار کلاهبرداری و سرقت الکترونیکی، ناامنی سرمایه‌گذاری در حوزه اموال الکترونیکی است (عاملی، ۱۳۹۰: ۶۰). به همین دلیل است که در ماده ۱۳ قانون جرائم رایانه‌ای آمده است: هرکس به طور غیرمجاز از سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی با ارتکاب اعمالی از قبیل وارد کردن، تغییر، محو، ایجاد یا متوقف کردن داده‌ها یا مختل کردن سامانه وجه، یا مال یا منفعت یا خدمات یا امتیازات مالی برای خود یا دیگری تحصیل کند علاوه بر رد مال به صاحب آن به حبس از یک تا پنج سال یا جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد. که مطابق ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی این جرم از جرائم تعزیری درجه پنج می‌باشد که مطابق مواد ۸۸ و ۸۹ از همین قانون^{۱۴} اگر توسط کودک و نوجوان زیر ۱۵ سال تمام شمسی انجام گیرد تبدیل به اقدامات تأمینی و تربیتی می‌گردد که شامل:

الف - تسلیم به والدین یا اولیاء یا سرپرست قانونی با اخذ تعهد به تأدیب و تربیت و مواظبت در حسن اخلاق طفل یا نوجوان.

تأثیر از فرهنگ ببیند بار و اباحه گر غرب در حال کم رنگ شدن است. ارزش‌هایی مثل حیا و عفت زن، اهمیت داشتن شخصیت انسان نه جنسیت آن، قبح عریان‌نمایی بدن به ویژه شرمگاه و... که در نتیجه رواج استفاده از مطالب مستهجن و ملاک شدن بلهوسی در روابط انسانی در حال کم رنگ شدن است. دین چابنر در مقاله‌ای، چنین پیامدهایی را ناشی از رواج اباحه‌گری جنسی و هرزه‌نگاری دانسته و می‌گوید: مطالعات دقیق و گسترده‌ای در طول این سال‌ها در این باره صورت نگرفته است ولی روانشناسان شبکه ای بی سی نیوز^{۱۵}، بر اساس تجربیات خود در مواردی که با کودکان سروکار داشته‌اند، بر این باورند که پسرانی که با تصاویر خشونت آمیز و مستهجن سروکار داشته‌اند، اغلب انگیزه‌های بوالهوسانه‌ای نسبت به دختران دارند؛ در عین حال دختران نیز پاسخ مثبتی به این گونه تمایلات پسرانه نشان می‌دهند. در نتیجه رواج بوالهوسی است که بلوتوث و ارسال تصاویر مستهجن در میان جوامع اسلامی رشد می‌یابد، روابط آزاد دختر و پسر ترویج می‌شود. کم پوشی و عریان پوشی در میهمانی‌ها و عروسی‌ها، به ویژه در میان نوجوانان گسترش می‌یابد.

(و) آثار سیاسی (نزول در حاکمیت و اقتدار سیاسی)

بارزترین ویژگی اینترنت، انباشت اطلاعات متنوع در آن است و این ویژگی آن را به بزرگترین انبار اطلاعاتی جهان تبدیل کرده است. به نحوی که خوب و بد، حق و باطل به شیوه‌های رنگارنگ به ارائه خواسته‌ها و دانسته‌های خود می‌پردازند (Currani, 2007: 155) از این رو این کاربران هستند که در برابر حجم وسیعی از اطلاعات سردرگم می‌مانند و باید انتخاب کنند. برخی بر این عقیده‌اند که این آزادی اطلاعات گامی است در طریق دموکراسی؛ چرا که کاربران دسترسی به همه نوع اطلاعات دارند و لذا می‌توانند از میان آنها، آنچه به نظرشان درست‌تر می‌نماید برگزینند و دنباله بهترین اندیشه در زمینه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی و... است (Estaki, 2004: 50). اما آیا کاربران در انتخاب اطلاعات آزادی کامل دارند؟ آیا اطلاعات همان‌گونه که هست در اختیار کاربران قرار می‌گیرد، اینها سؤالاتی است که تأمل در آن نظر طرفداران آزادی اطلاعات را متزلزل می‌کند، به عنوان نمونه وقتی یک کاربر بخواهد از طریق جستجوگرهای قدرتمندی چون گوگل و یاهو به دنبال موضوعی مثلاً درباره ایران^{۱۶} بگردد، آیا این موتورهای جستجو صادقانه مهمترین و دقیقترین اطلاعات را در این باره ارائه می‌دهند؟ اما حقیقت جز این است، چرا که مطالعات نشان می‌دهد، فضای حاکم بر اینترنت و ساختار تشکیل‌دهنده آن، همه بر اساس اهداف و سیاست‌های گرداننده اصلی اینترنت؛

تبصره- هرگاه دادگاه مصلحت بداند می‌تواند حسب مورد از اشخاص مذکور در این بند تعهد به انجام اموری از قبیل موارد ذیل و اعلام نتیجه به دادگاه در مهلت مقرر را نیز اخذ نماید:

- ۱- معرفی طفل یا نوجوان به مددکار اجتماعی یا روانشناس و دیگر متخصصان و همکاری با آنان
- ۲- فرستادن طفل یا نوجوان به یک مؤسسه آموزشی و فرهنگی به منظور تحصیل یا حرفه آموزی
- ۳- اقدام لازم جهت درمان یا ترک اعتیاد طفل یا نوجوان تحت نظر پزشک
- ۴- جلوگیری از معاشرت و ارتباط مضر طفل یا نوجوان با اشخاص به تشخیص دادگاه
- ۵- جلوگیری از رفت و آمد طفل یا نوجوان به محل‌های معین
- ب- تسلیم به اشخاص حقیقی یا حقوقی دیگری که دادگاه به مصلحت طفل یا نوجوان بداند با الزام به انجام دستورهای مذکور در بند (الف) در صورت عدم صلاحیت والدین، اولیاء یا سرپرست قانونی طفل یا نوجوان و یا عدم دسترسی به آنها با رعایت مقررات ماده (۱۱۷۳) قانون مدنی
- تبصره - تسلیم طفل به اشخاص واجد صلاحیت منوط به قبول آنان است.

پ- نصیحت به وسیله قاضی دادگاه

ت- اخطار و تذکر و یا اخذ تعهد کتبی به عدم تکرار جرم

ث- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از سه ماه تا یک سال در مورد جرائم تعزیری درجه یک تا پنج

تبصره ۱- تصمیمات مذکور در بندهای (ت) و (ث) فقط درباره اطفال و نوجوانان دوازده تا پانزده سال قابل اجرا است. اعمال مقررات بندث در مورد اطفال و نوجوانانی که جرائم موجب تعزیر درجه یک تا پنج را مرتکب شده‌اند، الزامی است. که در ما نحن فیه نیز چون جرم کلاه برداری اینترنتی از جرائم موجب تعزیر درجه ۵ می‌باشد، لذا نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از سه ماه تا یک سال الزامی است و درباره نوجوانانی که مرتکب جرم تعزیری فوق می‌شوند و سن آنها در زمان ارتکاب بین پانزده تا هجده سال تمام شمسی است، چون مجازات قانونی جرم فوق تعزیر درجه پنج می‌باشد به نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از سه ماه تا یک سال یا پرداخت جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا چهل میلیون (۴۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا انجام یکصد و هشتاد تا هفتصد و بیست ساعت خدمات عمومی محکوم می‌شوند.

(ه) کم رنگ شدن ارزش‌های مترقی جامعه اسلامی

هر جامعه صاحب ارزش‌هایی است که ناشی از فرهنگ آن است، اما برخی ارزش‌های مترقی در جوامع اسلامی است، که در اثر

یعنی آمریکا و از طریق شرکت‌های محوری چون آیکن^{۱۷} طرح ریزی شده است.

به عنوان نمونه می‌توان به دو مورد اشاره کرد:

۱. وبسایت مشهور گوگل و بسیاری از موتورهای جستجوی مشهور اینترنت، بر اساس برخی از سیاست‌های سانسوری که در فوق به آن اشاره شد، اقدام به ارائه اطلاعاتی از پیش تعیین شده براساس کلیدواژه‌های کاربر می‌کنند، که معمولاً شمار زیادی از کاربران این نتایج را که در ردیف‌های اول تا ۵۰ نتایج جستجو قرار دارد، مورد استفاده نهایی خود قرار داده و استنباط‌های نهایی و برداشت‌های کلی خود را براساس این موارد کسب و معرفی می‌کنند به عنوان مثال کلیدواژه‌هایی مانند ایران، عراق، کره هنگامی که در باکس جستجو تایپ شده و جستجو می‌شود، در بالاترین فهرست نتایج جستجو صفحات نشان داده می‌شود، که به نوعی تعلق مستقیم و یا غیرمستقیم آشکار به بخش‌های اطلاعاتی و امنیتی آمریکا دارد. مثلاً در مورد عراق، عراقی که از نگاه اسناد سازمان جاسوسی آمریکا و بخش‌های اطلاع رسانی دیگر داخل و خارج از آمریکا مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است، به کاربران جستجوگر کلیدواژه عراق، معرفی می‌شود. سرچشمه اصلی این امر تلاش گسترده آمریکائیان مبنی بر تسلط بلامنازع بر شاهراه جهانی اطلاع رسانی و ارائه تصویری از جهان بر اساس نگاه آمریکا و سیاست جهانی آن به هر شهرند دهکده جهانی است، که از طریق مکانی به نام اینترنت، جهان را زیر کاوش خود قرار می‌دهند (قبولی درافشان و همکاران، ۱۴۰۰).

۲. از دیگر مواردی که می‌توان از آن به عنوان نوعی از دیپلماسی انحصارطلبی آمریکا در اینترنت به شمار آورد و آن را زمینه‌ساز بستر شعار: جهان یا اینترنت را از نگاه آمریکا بنگرید، دانست، ایجاد پایگاه‌های خبری متعدد در اینترنت توسط سازمان‌هایی است که توسط ایالات متحده مورد حمایت معنوی و مادی قرار می‌گیرند تا حجم قابل توجهی از اطلاعات خبری و رسانه‌ای که در اینترنت منتشر و در اختیار اکثر کاربران شبکه در اقصی نقاط جهان قرار می‌گیرد، به گونه‌ای مرتبط با آنچه آن را می‌توان دیپلماسی انحصارطلبی رسانه‌ای آمریکا خواند، قرار گیرد. به عنوان مثال، شبکه اینترنتی ورلدنوز، که دارای بیش از پانصد سایت اینترنتی خبری و اطلاعاتی به بیش از ده زبان زنده دنیا می‌باشد و همواره اخبار منتشر شده توسط سایت‌های خبری مختلف این شبکه عظیم خبری در فهرست‌های بالایی نتایج جستجو قرار می‌گیرد،^{۱۸} با روزآوری مرتب و مکرر خود و انتشار حجم قابل ملاحظه‌ای از اخبار و اطلاعات متنوع در اینترنت تفسیر خبری و اطلاعاتی خاصی را به کاربران وب می‌کند که در ورای آن، نوعی خط دهی مبتنی بر سایبر آمریکایی ارائه می‌قرار

دارد. نوعی نسخه‌پیچی خودخواهانه و انحصارطلبی برای فضای اطلاعاتی شناور در اینترنت که روزانه مورد استفاده حجم عظیمی از شهروندان دهکده جهانی قرار می‌گیرد. به هر حال دیپلماسی نوین واشنگتن که بر محور اطلاعات، ارتباطات و تلاش برای مونوپول^{۱۹} کردن این روند در رسانه‌ای اثرگذار و فراگیر بنام اینترنت، بنیان گذاری شده است، بیش از پیش یافتن راه‌های امنیتی مطمئن با ضریب اثرگذاری بیشتر و اثرپذیری مخرب کمتر را جستجو می‌کند که در نهایت، راه اندازی پلیس اینترنتی به مرکزیت آمریکا و به اختیار درآوردن رسانه وب را در سال‌های آینده هدف قرار داده است.

امری که شدیداً مغایر با اصول فراگیری است، که اینترنت را شاهراهی برای تسریع ارتباطات و انتشار بهینه و غیر سانسوری اطلاعات توسط هر شخص و در هر مکان با رعایت حقوق مادی و معنوی مربوط تصور می‌کند. قطعاً هر کاربری که بداند برای وی برنامه‌های از پیش تعیین شده‌ای در رسانه سایر تهیه شده و حق انتخاب و عمل بیشتر و بهتری را ندارد و همواره پلیسی مخفی و غیر تأیید شده توسط کشورهای حاضر در اینترنت، پست الکترونیک، وبلاگ، سایت اینترنتی و عملکردهای مختلف او را زیر نظر خواهد داشت، همواره دیسکانکت بودن را بر آنلاین بودن، ترجیح خواهد داد (Hunter, 2017: 6).

همچنان که می‌دانیم اطلاعات در تصمیم‌گیری‌های سیاسی مردم بزرگترین نقش را دارند، لذا اطلاعات انبوه در انباری به نام اینترنت می‌تواند نقش پررنگی در هدایت افکار عمومی و گزینش‌های سیاسی کاربران داشته باشد (Hunter, 2017: 6). در این شرایط نحوه ارائه اطلاعات در انتخابات یک کشور بسیار تأثیرگذار خواهد بود و خواهد توانست در نحوه چینش مهره‌های هیئت حاکمه کشورها مؤثر باشد. از این رو اینترنت می‌تواند تهدیدی علیه حاکمیت کشورها باشد و با ارائه اطلاعات هدفمند و همسو با رسانه‌های آمریکایی هر صدای مخالف دیدگاه‌های آمریکا را منزوی و کم اثر کند (Basu & Jones, 2007; 80). در نتیجه با کار هماهنگ رسانه‌ای، انتخابات کشورها را به جهتی که آمریکا و همدستانش می‌خواهند سوق دهد. بدین سبب است که عمده کشورها برای مقابله با این روند تدابیری، چون فیلتر و مسدود کردن سایت‌هایی که در جهت تزلزل حاکمیت ایشان اطلاعات ارائه می‌کنند، اتخاذ می‌نمایند.

۴- تضییع حق کودکان و نوجوانان در فضای مجازی

از آنجایی که امروزه عصر فناوری اطلاعات و تکنولوژی می‌باشد، دسترسی داشتن و آشنا بودن با اینترنت و فضای مجازی برای همه افراد در همه گروه‌های سنی امری طبیعی و غیر قابل اجتناب می‌باشد. اما در کنار مزایای دنیای گسترده

وقت کودکان به ویژه نوجوانان را به خود اختصاص داده که علاوه بر تهدیدهای ممکن فرصت آموزش و مطالعه را از آنها ربوده است در ارتباط با سلامت کودک، چاقی رو به افزایش کودکان که ناشی از عدم تحرک آنهاست؛ محصول جذابیت و سرگرمی بازی‌های دیجیتالی و نشستن طولانی مدت مقابل رایانه‌ها و تلویزیون است (Bhavna, 2016: 62)

تلویزیون‌های ماهواره‌ای از طرفی حق انتخاب آزادانه تر و همچنین نوعی تساوی در دسترسی به اطلاعات را فراهم آورده‌اند و از طرفی ترس از یکسان‌سازی‌ها، سرگرمی‌های خشونت‌بار، تبلیغات پورنوگرافی، تبعیض‌های مختلف بین گروه‌های اجتماعی فرهنگ‌ها و ملت‌ها را موجب شده است. در این میان عده‌ای افراد خوشبین معتقدند این نوآوری‌های رسانه‌ای به یک معنی نوعی انقلاب آموزشی و جریان اجتماعی شدن متفاوت را نشان می‌دهد و کودکان و نوجوانان را به انطباق و سازگاری با واقعیت‌ها می‌کشانند؛ مهارت‌های ادراکی و حرکتی و رقابت‌های اجتماعی آنان را افزایش می‌دهد و آنها را قدرتمند می‌کند؛ اما تعداد زیادی نیز معتقدند که محتوای این رسانه‌های نوین به طرز چشمگیری پر از خشونت، سکس و مسائل نژادپرستانه‌ای است که در نهایت منجر به اشاعه خشونت‌ها، تبعیض‌ها، ترس‌ها و کاهش همدلی و یا حتی نابودی روابط اجتماعی و فرهنگی می‌شود (Hick & et al, 2000: 66). انبوه مدارک و شواهد موجود نشان می‌دهد رابطه‌ی نسبی قابل ملاحظه‌ای میان تماشای فیلم‌های خشونت بار و رفتارهای خشونت‌آمیز کودکان وجود دارد که با وخامت وضعیت اقتصادی و اجتماعی بستر مناسبی برای بروز آن پدیدار می‌شود. محتوای رسانه‌ای و تلویزیون علاوه بر آن که تخم خشونت را در ضمیر کودکان می‌کارد موجب ترس‌های نامطلوب، برداشت غلط از خشونت واقعی و عادت به دیدن خشونت می‌شوند (Hick & et al, 2000: 141) به علاوه برخی صحنه‌های تولیدی برنامه‌های تلویزیونی کودکان را به طور غیرمستقیم تشویق به اقدامات خطرناک می‌کند. از نمونه‌های بارز آن می‌توان به مواردی چون خوردن دارو و موارد مشابه در خلوت و به دوراز چشم والدین، استفاده از مواد سمی و ضدفونی کننده‌های خطرناک، بازی با کبریت و وسایل آتش‌زا، وارد شدن به مکان‌های ناآشنا و صحبت با افراد غریبه اشاره کرد (کریمی و اصغرزاده، ۱۳۹۱: ۵۸).

تبلیغات تلویزیونی نیز نقش بزرگی در شکل‌گیری هویت کودکان بازی می‌کند. تبلیغات تجاری در تلویزیون، سرشار از تبعیض‌های جنسیتی و تصورات قالبی از دو جنس است. برای تبلیغ اسباب‌بازی‌های دخترانه، معمولاً یک دختر کوچک و زیبا را نشان می‌دهند که به آرامی در بازی می‌کند؛ اما تبلیغ اسباب

مجازی، معایب و مضراتی مخصوصاً برای کودکان وجود دارد. این مضرات با توجه به آسیب‌های جدی آن قابل چشم پوشی نیست و اهمیت آنها به حدی است که گاه حقوق بنیادی کودکان نظیر حق حیاتش را نیز در معرض خطر قرار می‌دهد. در این بخش به مهمترین آسیب‌های وارد بر کودک به سبب دسترسی به فضای مجازی و اعمال حق بر دسترسی به اطلاعات و ارتباطات پرداخته می‌شود.

الف) تضييع حق بر آموزش

از دیگر آسیب‌های فناوری دنیای دیجیتال تأثیر آن بر عملکرد آموزشی کودکان است. هر چند در مباحث گذشته از مزیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در زمینه آموزش سخن گفته شد، ولیکن طبق گزارشی فناوری‌های نوین ارتباطی و دیجیتالی می‌تواند کودکان دانش‌آموز را در کلاس از لحاظ علمی ضعیف و منفعل نماید، به عنوان مثال با توجه به مطالعاتی که در ۹۱ مدرسه در کشور انگلستان در میان کودکان رده سنی ۱۱ تا ۱۶ سال انجام شده است حاکی از آن است که ممنوعیت تلفن‌های همراه تأثیر مثبتی بر نمرات آزمون‌های درسی آنان دارد (Beland & Murphy, 2016: 6-9) این نمایانگر آن است که در بعضی موارد فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند تأثیر منفی بر آموزش کودکان داشته باشد.

ب) تضييع حق بر سلامت

همان‌گونه که اشاره شد حق دسترسی به اطلاعات این امکان را در اختیار کودک قرار می‌دهد تا از فضای مجازی بهره‌مند گردد. اما این دسترسی بسیار متنوع، اشکالاتی را به وجود می‌آورد به عنوان مثال سرگرمی‌های دیجیتال باعث ایجاد جذابیت‌های بصری بسیار زیاد و دسترسی کودکان به محتوایی سرگرم‌کننده شده است، ولیکن امروزه صحبت از وابستگی دیجیتال و اعتیاد به فضای مجازی مطرح شده است. همچنین بسیاری از والدین در محیط خانواده با توجه به تغییرات اجتماعی حاصل از فناوری اطلاعات و ارتباطات، نگران از انزوا و جدا شدن کودکان از خانواده و محیط پیرامون خود و حتی بروز افسردگی و ایجاد چاقی در میان کودکان هستند^{۲۰}. در این قسمت تهدیدات بیشتر متوجه سلامت روانی کودک است. نقش رسانه‌های تصویری اعم از خصوصی و ملی، جراید، بیلبردهای تبلیغاتی، اینترنت به ویژه شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های گفتگو در گوشی‌های همراه بازی‌های رایانه‌ای... در کنار سودمندی برای همه‌ی اقشار جامعه از جمله کودکان، تهدیدهای مستقیم و غیرمستقیم علیه رشد، سلامت فیزیکی - روانی و رفاه کودک است. با نگاهی به اطراف خود، واضح است که نقش رسانه‌ها و فضای سایبر چنان

بسترهای آسیب‌زایی را جهت شکل‌گیری تهدیدات مختلف بر ضد امنیت کودک فراهم نماید.

ه) تضييع حق بر امنيت کودکان و نوجوانان

۱- سوءاستفاده جنسی علیه کودکان در فضای مجازی
تصاویر سوءاستفاده جنسی و استعمار کودکان قبل از راه‌اندازی اینترنت وجود داشته است. ایجاد و گسترش شبکه جهانی وب از اوایل دهه ۱۹۹۰ همراه با کاهش چشمگیر هزینه‌های سخت افزار و ارتباطات راه دور، موجب افزایش جنایات مربوط به پورنوگرافی کودکان، از جمله تولید، توزیع و مالکیت آن شد (Carr, 2011: 11). در حال حاضر فضای مجازی بیش از یک میلیون تصویر از هزاران کودک تحت آزار و اذیت جنسی را ارائه می‌دهد.^{۲۳} برآورد می‌شود که تولید و توزیع تصاویر سوء استفاده از کودکان در فضای مجازی، سالانه میلیاردها دلار درآمد برای کاسبان آن ایجاد کند. همچنین پیش‌بینی می‌شود که حجم معاملات سالانه از ۳ میلیارد دلار به ۲۰ میلیارد دلار خواهد رسید.^{۲۳}

در باب مفهوم خشونت جنسی علیه کودکان یا به تعبیری «کودک‌آزاری جنسی»^{۲۴} اگرچه بنا به گزارش جهانی خشونت و سلامت، تعریف کامل، جامع و بین‌المللی ارائه نشده است؛ (Etienne, 2015; 169-170). ولیکن گروهی از محققان این نوع خشونت را «درگیر نمودن کودک در فعالیت جنسی که وی به طور کامل آن را درک نمی‌کند یا ناتوان از ابراز رضایت آگاهانه نسبت به آن است یا کودک برای انجام آن به لحاظ رشدی آماده نیست» (ایروانیا، ۱۳۸۸: ۶۴) تعبیر می‌کنند. کنوانسیون حقوق کودکان و پروتکل‌های اختیاری آن در فروش فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان تعبیر پورنوگرافی را به کار می‌برد: «در پورنوگرافی کودکان، با استفاده از هر وسیله‌ای کودکان درگیر در فعالیت‌های جنسی را به طور واقعی یا شبیه‌سازی شده یا از طریق نمایش گذاردن قسمت‌های جنسی خود، همراه با اهداف جنسی مورد تصویر برداری قرار می‌دهند»^{۲۵}.

با این تعابیر بی تردید سوء استفاده جنسی نسبت به کودکان در فضای مجازی به عنوان یک خشونت محسوب می‌شود و مطابق آن هر نوع سوء استفاده‌ای با هر انگیزه‌ای نسبت به کودکان به عنوان «خشونت جنسی» از آن یاد می‌گردد. این موضوع در ماده ۳۴ پیمان نامه حقوق کودک بیان شده است: «دولت‌های عضو متعهد شده‌اند که کودکان را در برابر همه اشکال بهره‌کشی جنسی و سوء استفاده جنسی محافظت کنند»^{۲۶} با توجه به این که کودکان همواره در خطر تهدید سوء استفاده جنسی قرار گرفته‌اند در سال‌های اخیر با رشد روزافزون فناوری ارتباطات بروز این پدیده علیه کودکان شکل تازه‌ای به خود گرفته است و حیطة گستردگی آن طیف وسیعی از کودکان را هدف قرار داده

بازی‌های پسرانه همواره پر از جنب و جوش و سروصداست و بازی بیرون از خانه تأکید می‌کند. این چنین است که تبلیغات بازرگانی کودکان را در معرض تبعیض جنسیتی قرار می‌دهد (Brier, 2010: 44). همچنین تبلیغ خوراکی‌های مضر و ناسالم که کودکان را تشویق به خوردن آنها می‌کند نه تنها برای سلامت کودک مناسب نیست بلکه موجب کشمکش بین کودک و والدین برای خرید این دسته از خوراکی‌ها می‌شود. در بعضی کشورها نظیر هند، تبلیغ کالا‌های کودکان در خلال مجموعه‌ها و سریال‌های جنایی و ترسناک پخش می‌شود، زیرا به دلیل نبودن برنامه‌های خاص کودکان گروه سنی ۴ تا ۶ سال در این کشور (با بیش از ۲۵ زبان محلی)، کودکان اغلب از برنامه‌های تلویزیونی ماهواره ای استفاده می‌کنند همچنین از ده برنامه مورد علاقه و تماشای کودکان در این سن پنج برنامه متعلق به سریال‌های جنایی ترسناک و پر دلهره بوده است (کریمی و اصغرزاده، ۱۳۹۱: ۴۹).

ج) تضييع حق بر حریم خصوصی

نقض حریم خصوصی در فضای سایبر به دو صورت اتفاق می‌افتد. یا شخص کاربر اطلاعاتش را در دسترس قرار می‌دهد یا دیگر کاربران بدون اجازه او به حریمش وارد می‌شوند. بی تردید کودکان در فضای مجازی در سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی جهت بهره برداری از امکانات فضای مجازی اطلاعات شخصی و تصاویر خود را به عنوان اطلاعات اولیه و پایه به ثبت می‌رسانند. در مطالعات صندوق حمایت از کودکان (یونیسف) با توجه به تحقیقات صورت گرفته در کشورهای مختلف به این پدیده اشاره می‌کند. در مطالعات صورت گرفته در انگلستان تا سال‌های ۲۰۰۹ حدود ۱۸۰۰ کودک ۱۱ تا ۱۶ ساله، آدرس، شماره تلفن و حتی تصاویر لباس‌های مدرسه آنان در فضای مجازی منتشر شده است (Davidson & et al, 2009: 141)

د) آسیب به فرآیند اجتماعی شدن کودکان و نوجوانان

در عصر کنونی دگرگونی ارزش‌های اجتماعی فرهنگی و عقاید کودکان متأثر از رویکردهای فکری والدین و حتی رهبران مذهبی در جوامع نبوده، بلکه چنین تغییرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از رسانه‌های الکترونیکی و به عبارتی بهتر دنیای مجازی است.^{۲۱} عده ای بر این عقیده هستند که گسترش فضای مجازی و دنیای اینترنت در جوامع معاصر، می‌تواند به عنوان یک الگوی پیش‌نمایش‌دهنده‌ای از توسعه فرهنگی تلقی گردد (Byron, 2018: 2) با وجود توسعه و پیشرفت در فناوری ارتباطات انتقال چنین الگوهای رفتاری به کودکان می‌تواند

توانایی نظارت بر کودکان خود را در استفاده از اینترنت نخواهند داشت از این رو با بهره‌گیری از خدمات صنایع مذکور می‌توانند از فناوری‌های نوین در راستای نظارت الکترونیکی نسبت به کودکان در چنین محیطی کمک بگیرند. لذا قانون‌گذار می‌تواند چنین زمینه‌ای را برای ارائه‌دهندگان خدمات فراهم نموده و از قابلیت‌های آنها استفاده کند.

به دنبال اقدام‌های نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای و به ویژه برخی سازمان‌های مردم‌نهاد ملی و فراملی و حتی برخی دولت‌ها در شناسایی و افشاء و انتشار مصائب کودکان دنیا و ایجاد یک نوع «هشیاری جهانی» بین دولت‌ها و ملت‌ها، به تدریج واکنش در برابر آن و تغییر دیدگاه در تنظیم سیاست کیفری خاص به یک نگرانی جهانی تبدیل شد. در پاسخ به مقتضیات خاص این طیف از بزهکاری و ویژگی‌های خاص بزه دیدگان و نحوه ارتکاب این جرایم، نظام بین‌الملل حقوق کیفری در پرتو تدوین و تصویب اسناد بین‌المللی سخت (الزام‌آور) و نرم (اصول راهبردی، اعلامیه‌ها، توصیه‌نامه‌ها و...) در سطح جهانی (سازمان ملل متحد) و منطقه‌ای (نظیر شورای اروپا و اتحادیه جنوب آسیا) دو راهکار عمده (جرم‌نگاری و هماهنگ‌سازی حقوق کیفری کشورها) را جهت مبارزه کیفری مؤثر با آنها در نظر گرفته است.

موازین اخلاقی

در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه شرکت‌کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

واژه نامه

۱. اعتیاد مجازی (Virtual Addiction)
۲. <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/1401-10-11> تاریخ رجوع ۱۱-۱۰-۱۴۰۱
۳. هرزه‌نگاری (PromnograPhy)
۴. هنر پلید شهوانی (Erotice Art)
۵. مستهجن (Obscenity)
۶. جرایم سایبر، تاریخ رجوع ۲۳-۰۴-۱۴۰۱ <https://cyber-law.ir/tag/1401-04-23>

است و از سویی دیگر به یک تجارت غیرقانونی پرسود برای بهره‌برداران این عرصه تبدیل شده است.

بر این اساس درک و تفاهم فردی و جامعه از پورنوگرافی یا سوءاستفاده جنسی کودکان در بین جوامع متفاوت است. به طوری که تعاریف، اصول یا مقررات مشترکی در بین جوامع در رابطه با این نوع خشونت وجود نداشته و شاید این یکی از بزرگترین چالش‌ها در تلاش برای مبارزه با جرائم مربوط به کودکان است (Taylor, 2017: 106) شواهد مطالعاتی در این زمینه بیانگر آن است که سن کودکان در این نوع خشونت بنا به دسترسی راحت به انتقال اطلاعات در دنیای مجازی حداقل به ۵ سال می‌رسد (Taylor, 2017: 106) و این نشانگر تهدید جدی در بروز آسیب‌های فراروی کودکان است. تا هنگام ظهور اینترنت افراد مورد سوء استفاده معمولاً دختران بودند اما در سال‌های اخیر بسیاری از پسران در خطر سوء استفاده از اینترنت قرار گرفته‌اند (Cooper, 2015: 223) سوء استفاده کنندگان جنسی در فضای مجازی را اغلب گروهی از مردان با فرهنگ، مذهب و طبقات اجتماعی گوناگونی تشکیل می‌دهند.^{۳۷} اگرچه بنا به بعضی از گزارشات سن سوء استفاده کنندگان در این نوع از خشونت به زیر ۱۸ سال هم می‌رسد (Palmer & Stacey, 2014: 23) بنابراین کودکان هم خود می‌توانند به عنوان عاملی در جهت تضییع حق بر امنیت دیگر همسالان خود محسوب شوند.

نتیجه‌گیری

کشورهای اروپایی بر این عقیده هستند که رسانه‌های دیجیتالی باعث افزایش همگرایی و صمیمی‌تر شدن ارتباطات در کودکان شده است و این فرصت را می‌بایست در جهت توسعه سواد دیجیتالی مطرح نمود. در واقع کودکان از طریق دنیای مجازی می‌توانند با استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مورد خودشان شناخت حاصل نمایند. از جمله **حمایت‌های دولت** در این زمینه تشویق به توسعه اینترنت امن از طریق صنعت در کشور با بهره‌گیری از برنامه‌های تأمین مالی و ارزیابی دقیق آن منطبق با صنعت و قوانین تابع آن است. الگوی اروپایی در این راستا درصدد تقویت و توسعه مهارت‌های دیجیتالی کودکان از طریق برنامه‌های درسی در مدارس می‌باشند. در این کشورها صنایع توسعه‌دهنده خدمات اینترنتی (ISP) نقش بسیار مهمی در ارتقای امنیت آنلاین کودکان سیاست‌ها و پیشتیبانی‌های فنی در این زمینه خواهند داشت. از این رو در ایران نیز ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی می‌بایست بالاترین سطح حریم خصوصی را به طور پیش‌فرض برای کودکان در نظر گرفته و توجه ویژه‌ای نسبت به حفاظت از داده‌های آنها در فضای مجازی داشته باشند. همچنین والدین

شیخاوندی، داور (۱۳۹۳)، جامعه‌شناسی انحرافات آسیب‌شناسی جامعه، نشر مزیدیز.

صفاری‌نیا، مهرداد (۱۴۰۱)، حق دسترسی کودکان به فضای مجازی از منظر حقوق داخلی و بین‌المللی (با تأکید بر نظریه تفسیری شماره ۲۵ کمیته حقوق کودک)، حقوق فناوری‌های نوین، دوره ۳، شماره ۵.

عاملی، سعیدرضا (۱۳۹۰)، رویکرد قضایی به آسیب‌ها، جرائم و قوانین و سیاست‌های فضای مجازی، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول.

قبولی درافشان، محمدهادی و همکاران (۱۴۰۰)، کودکان در محاصره اسباب بازی‌های هوشمند: حمایت از حریم خصوصی کودکان در اینترنت اسباب بازی‌ها، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره ۲۵، شماره ۱.

کریمی، رضا و اصغرزاده، محمد (۱۳۹۱)، کودک و رسانه: تهدیدها و فرصت‌ها، مجله کودک نوجوان و رسانه، سال اول، شماره ۴.

گیدنز، آنتونی (۱۴۰۰)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ ۳۵، تهران: نشر نی.

میرداماد اصفهانی، محمدحسن (۱۳۹۹)، حق دسترسی به اینترنت در جهت احقاق حقوق بشر ماهوی و رویه‌ای، چاپ اول، تهران: ارشدان.

هالدر، دباراتی، جیشانکار، کی (۱۳۹۳)، جرم رایانه‌ای و بزهدیدگی زنان: قانون‌ها، حق‌ها و مقرره‌ها، ترجمه‌ی حسین‌محمد کوره‌پز، احسان سلیمی و مهرداد رایجیان‌اصلی، چاپ اول، تهران: انتشارات مجد.

فهرست منابع

Ameli, S.R. (2017). Judicial approach to injuries, crimes and laws and policies of cyberspace, Amirkabir Publications, first edition. [Persian]

Badami, M. M. (2019). Online children and their right to all-round security in cyberspace, emphasizing the need for legislation in this field: challenges and solutions, second edition, Tehran: Judiciary Research Institute. [Persian]

Basu, S, Jones, R. (2007). Regulating Cyberstalking, Journal of Information, Law and Technology.

Beland, LP, Murphy R. (2016). Ill communication: Technology, distraction & student performance', Labour Economics, vol. 41, no. C.

Bhavna A. (2016). Exploring and analyzing Internet crimes and their behaviours Perspectives in Science, Volume 8.

Brier, S. (2010). Cybersemiotics and the question of knowledge. In: Information and Computation. Gordana Dodig-Crnkovic &

۷. آثار خودارضایی در دوران نوجوانی T تاریخ رجوع ۱۴-۱۰-۱۴۰۱
۸. تاریخ رجوع ۱۲-۱۰-۱۴۰۱ / - https://hawzah.net/fa/Magazine/View/3814/6513/72230
۹. صورت مجازی (Virtual Sex)
۱۰. دوربین اینترنتی (Web Cam)
۱۱. پروکسی (proxy)
۱۲. نصب دیوار آتشین (Fire Wall)
۱۳. نصب ضد ویروس و ضد جاسوسی (Anti Virus; Anti SPY Ware)
۱۴. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، ماده ۸۸.
۱۵. ای بی سی نیوز (ABC News)
۱۶. ایران (Iran)
۱۷. آیکن (ICANN)
۱۸. تاریخ رجوع ۱۳-۱۰-۱۴۰۱ . - https://hawzah.net/fa/Magazine/View/3814/6513*75230
۱۹. مونوپول (monopoly)
20. United Nations Children's Fund (UNICEF), The State of The Worlds Children, Children in a Digital World, Op cit. P 19.
21. United Nations Children's Fund (UNICEF), Child Safety Online: Global challenges and strategies, Technical Report, Op cit. P10.
22. ECPAT International, Violence against Children in Cyberspace A, contribution to the United Nations Study on Violence against Children, September 2005, P 30.
23. Council of Europe. (2005, in press). Organised crime situation report 2005. Provisional report. Strasbourg: Directorate General of Legal Affairs, Council of Europe. (This report clarifies data contained in the COE's 2004 report, Organised crime situation report 2004: Focus on the threat of cybercrime. Summary. Provisional report. p.8.)
۲۴. کودک‌آزاری جنسی (Child Sexual Abuse.)
25. ECPAT International, Violence against Children in Cyberspace, Op. Cit, P 32.
26. Convention on the Rights of the Child, Adopted in 20 November 1989, Article 34
27. Sub-group against Sexual Abuse and Exploitation of Children, Paedophilia. In Towards a shared understanding of terminology referring to the sexual abuse and exploitation of children. Geneva: NGO Group for the Convention on the Rights of the Child, 2005. Quoted from ECPAT International, Violence against Children in Cyberspace, Op. Cit, P 37.

منابع فارسی

ایروانیان، امیر، (۱۳۸۸)، کودک‌آزاری از علت تا پاسخ دهی، معاونت حقوقی قوه قضاییه، انتشارات خرسندی، تهران.

بادامی، محمدمهدی (۱۳۹۹)، کودکان آنلاین و حق آنان بر امنیت همه جانبه در فضای مجازی، با تأکید بر لزوم قانون‌گذاری در این زمینه: چالش‌ها و راهکارها، چاپ دوم، تهران: پژوهشگاه قوه قضاییه.

جاهد، محمدعلی (۱۳۸۷)، آسیب‌شناسی حقوق کودکان و نوجوانان، کانون وکلا، شماره ۲۰۲ و ۲۰۳.

حسن‌بیگی، ابراهیم (۱۳۹۷)، حقوق و امنیت در فضای سایبر، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

رجبی‌پور، محمود (۱۳۸۷)، مبانی پیشگیری اجتماعی از بزهدکاری اطفال و نوجوانان، تهران: انتشارات، منتهی.

رزمی، مهرداد (۱۴۰۰)، تأثیر مؤلفه حق سلامت کودکان بر قابلیت استنادپذیری داده‌ها و سوابق الکترونیک، مجله حقوق پزشکی، دوره ۱۵، شماره ۵۶.

- Hunter D. (2017). *Cyberspace as Place and the Tragedy of the Digital Anticommons, Law and Society Approaches to Cyberspace*, Vol 3.
- Irvanian, A., (2008), *Child abuse from cause to response*, Legal Department of Judiciary, Khorsandi Publications, Tehran. [Persian]
- Jahed, MA (2017), *Pathology of Children and Adolescents' Rights*, Bar Association, No. 202 and 203. [Persian]
- Jaishankar, K. (2011). *Cyber Criminology, Exploring Internet Crimes and Criminal Behavior*, Boca Raton, CRC Press.
- Karimi, R. and Asgharzadeh, M. (2011). *Children and Media: Threats and Opportunities*, Journal of Children, Adolescents and Media, Year 1, Number 4. [Persian]
- Mirdamad Esfahani, M.D. (2019). *The right to access the Internet for the realization of substantive and procedural human rights*, first edition, Tehran: Arshadan. [Persian]
- Palmer, T. Stacey, L (2014). *Just one click: Sexual abuse of children and young people through the Internet and mobile phone technology*. UK: Barnardo's.
- Rajabipour, M. (2007). *Basics of Social Prevention of Child and Adolescent Delinquency*, Tehran: Tahisht, Mentehi. [Persian]
- Razmi, M. (2021). *The effect of the children's right to health component on the reliability of data and electronic records*, Journal of Medical Law, Volume 15, Number 56. [Persian]
- Safarinia, M. (2022). *Children's right to access cyberspace from the perspective of domestic and international law (with emphasis on the interpretive theory No. 25 of the Children's Rights Committee)*, Laws of New Technologies, Volume 3, Number 5. [Persian]
- Shekhavandi, D. (2014). *Sociology of Pathological Deviations of Society*, Nashaziz. [Persian]
- Taylor, M (2017). *Gemma Holland and Ethel Quayle, 'Typology of Paedophile Picture Collections'*, The Police Journal, vol. 74, no. 2.
- Mark Burgin(eds). World Scientific Publishing Co.
- Byron, T. (2018). *Safer Children in a Digital World: The Report of the Byron Review*, Department for Children, Schools and Families, Annesley, UK.
- Carr, J. (2011). *Child abuse, child pornography and the Internet*. UK: NCH.
- Cooper, S. (2015). *Medical Analysis of Child Pornography*. In Cooper, S., Estes, R., Giardino, A., Kellogg, N. & Vieth, V. (Ed.s). *Medical and Legal Aspects of Child Sexual Exploitation*. Saint Louis: GW Medical Publishing.
- Currani, John F. (2007). *Internet Crime Victimization: Sentencing*, Mississippi Law Journal, Vol.76.
- Davidson, J, Martellozzo E, Lorenz M. (2009). 'Evaluation of CEOP ThinkUKnow Internet Safety Programme and Exploration of Young People's Internet Safety Knowledge', Centre for Abuse & Trauma Studies, Kingston University, London.
- Dorafshan Ghouli, M.E. (2021). *Children surrounded by smart toys: Protecting children's privacy in the Internet of toys*, Comparative Law Research, Volume 25, Number 1. [Persian]
- Estaki, M (2004). *Cybercrime and society*, London: Sage Publications.
- Etienne G (2015). *World report on violence and health*, World Health Organization Genev.
- Giddens, A. (2021). *Sociology*, translated by Manouchehr Sabouri, 35th edition, Tehran: Ney Publishing. [Persian]
- Halder, D., Jaishankar, K. (2013). *Computer Crime and Victimization of Women: Laws, Rights and Regulations*, translated by Hossein Mohammad Korepaz, Ehsan Salimi and Mehrdad Rajjian Asli, first edition, Tehran: Majd Publications. [Persian]
- Hasanbeigi, A. (2017). *Laws and Security in Cyber Space*, Tehran: National Defense University. [Persian]
- Hick, Steven, F. Halpin, Edward and Hosakins, Eric. (2000). *Human Rights and the Internet*, Macmillan, Press.